

ISKOLA ÉS HONISMERET

Tanítómestereink

Szabó Lajos:

Híd a néplélek felé¹

A néprajzzal eddig² intenzíven nem foglalkoztam. Pedig lett volna alkalmam erre már a teológián is. Mikor utolsó éves voltam ott, akkor alapította meg Zoltán bátyám – dr. Újszászy Kálmán is segítvén benne – a faluszemináriumot. Ennek az volt a célja, hogy a néprajz mint „ancilla theologiae”³ hasznos szolgálatára legyen majd a falura kerülő hittanhallgatóknak. A néprajz híd legyen a néplélek felé, de ugyanakkor szolgálják a falusi papok is a népet mint adatgyűjtők. A faluszeminárium néprajzzal foglalkozó művekből jó könyvtárat alakított. Nagy része a könyveknek az ún. népi írók műve volt. A faluszeminárium vezetősége időnként népi írókat és a falu szociológiájával foglalkozó kiváló szakembereket hívott meg előadások tartására.

Újszászy Kálmán kiváló szakkönyvet írt a faluszemináriummal kapcsolatban a gyűjtők számára. A faluszeminárium tagjai jó szakmai irányítás mellett járták Borsod, Abaúj, Zemplén megye falvait és tájegységeit – Bodrogekőz, Hegyköz, Hegyalja, Taktaköz stb. –, részben még Ung és Gömör egyes részeibe is elkalandoztak a lelkes gyűjtők. Óriási anyagot gyűjtöttek össze, szociográfiai és néprajzi adalékok ezreit. Az ország minden részében ismeretes lett munkájuk, és mai napig a tudományos kutatók serege keresi fel a faluszemináriumot. Mert ezt meghagyták az egyházkerület kezelésében az iskola államosítása után is. Nagy forrás ez a gyűjtemény, sajnos a kutatók egy része csak kiaknázza, de sokan – mikor beépítik a pataki anyagot – még azt sem teszik meg, hogy hivatkoznának a pataki faluszemináriumra.

Egyszóval: lehetett volna nekem is alkalmam megismerkedni ott a rendszeres munkával, de ez volt már az utolsó ottani évem, mikor nagyon rá kellett kapcsolnom a tanulásra. A könyvtárukat szorgalmasan használtam, elsősorban persze a néprajzi vonatkozások érdekelték már akkor is. Különösen nagy hatást tett rám Herman Ottó két hatalmas műve: a magyar halászatról és a magyar pásztorok szókincséről. Sok-sok adalékot kiirtam ezekből. Mivel nem voltam a szemináriumnak hivatalosan tagja, így a gyűjtéseiken nem vettem részt, pedig ezeken a „falukiszállásokon” sokat tanulhattam volna, főleg a módszerekből. De hát én nem lettem tag, mert elsősorban a tanulmányaim érdekelték, továbbá a szépirodalom meg a história.

Micsoda néprajzi paradicsom nyílt meg előttem, mikor bodrogekői missziói lelkész lettem! De én csak per tangensem⁴ foglalkoztam egy-egy elem bukkanó adat feljegyzésével, különösen a szakrális néprajzi adalékokkal. Egyik csodás szépségű Krisztus-legendájukat, amit a Bodrogekőz nagy ismerőjétől, Máté Gyula karcsai lelkésztől hallottam, bedolgoztam az „Antikrisztus a Tiszánál” című könyvembe is. De még a Bodrogekőznél is nagyobb néprajzi kincseshánya van itt a Takta mellett, melyet az 1960-as években kezdtem kibányászni, és ez a munka tart ma is. De mielőtt a taktai adatokkal odaléptem volna a nyilvánosság elé, és elkötelezett néprajzi önkéntes gyűjtő, a Magyar Néprajzi Társaság tagja lettem volna, először a Zsujtay-napló néprajzi adalékait közöltem. Összegyűjtöttem a kódex néprajzi

¹ Száz évvel ezelőtt született dr. Szabó Lajos (1908–1996) református lelkész, teológiai tanár, a zempléni folklór és a vallási néprajz kiváló kutatója. „Utolsó szalmaszál” című önéletrajzi művéből (Bp., 2000. 241–244.) közöljük az alábbi részletet. (*A Szerk.*)

² az 1960-as évekig

³ a teológia szolgálóleánya

⁴ mellékesen

vonatkozású adalékait, köztük az igazán raritás értékűeket a 18. századi magyar népeletről valókat, és azokat egy tanulmányba sűrítve beküldtem a miskolci Herman Ottó Múzeum pályázatára 1964-ben. Megjutalmaztak érte, és felkértek, hogy legyek állandó munkatárs a megyében folyó néprajzi gyűjtőmunkában.

Ekkor fogtam hozzá a Taktaszadán fellelhető népi mondák gyűjtéséhez. Először csak kézzel írtuk le feleségemmel az adatközléseket, aztán sikerült egy használt magnetofont is venni erre a célra. Ennek is külön története van. Mikor idekerültem, gyakran ellátogattam Prügyre is, Bájra is. Bájdon bukkantam rá egy csomó Rákóczi-kori okmányra. Az ottani lelkészársam, Bárány István megmutatott jó néhány régi írást. Mondta, hogy a tanácsházán ilyenekkel fűt a hivataloság. Okmányok voltak, még hozzá ismeretlenek a Rákóczi-korból, a feldúlt Patay-kastély levéltárából valók. Ezt a kastélyt feldúlták, bútoraikat széthurcolták, iratait, mivel nem volt újságpapír elég, részben a Tanácsházára cipelték, egy részüket a sárba hajigálták, és azzal fűtöttek. Lelkészársam megmentett közülük néhányat és – mivel tudta, hogy érdekel a história – ideajándékozta. Mondta, hogy ilyen iratokat használnak Tokajban a kofák is a piacon, az eladott halakat csomagolják bele. Hát el lehet képzelni, hogy milyen örömmel vettem magamhoz ezeket az iratokat. Elmentem a bájai tanácsházára, ott már csak néhány volt belőlük. Sőt, Tokajba is elmentem, de ott már a kofáknál elfogyott akkorra a Rákóczi-kori okmányok sokasága.

Roppant pusztulás volt ez, pótolhatatlan értékek mentek így örökre veszendőbe. Akkor találkoztam gróf Dessewffy Gyulával,⁵ egykori szociális tanácsadói társammal, s mondtam neki: sajnálom, hogy az ő kisteleki kastélya is pusztulásra jutott. Legyintett: „Az épület és a berendezés a kisebb baj, mert azt lehet pótolni. De megették a több, mint 100 éves tehenészet összes faj marháit ezek a népek, a pótolhatatlan tenyészetet, és ami még ennél is rosszabb, a törzskönyvek is, ezek a száz esztendő értékűek, eltűntek nyomtalanul.” Hát ez így volt akkor: fásultan tudomásul kellett venni. Hogy is mondta Áprily?⁶

*Ahol világraverzek összedülnek,
a vers, a versem, hogy ne halna meg?*

A nekem ajándékozott iratok nagy részét a sógor⁷ segítségével – aki akkor képviselő, a Kis Újság egyik szerkesztője volt – eljuttattuk az Országos Levéltárnak, és kaptunk érte annyi summát, hogy valamivel kipótolva vehettünk egy használt magnetofont, és a sógor útján a Magyar Rádió használt magnószalagjaiból jó néhány száz méternyit. Igen megkönnyítette és abszolút hitelessé tette a gyűjtést a magnó. Mert mi felvettük, s pontosan úgy vettük fel, amint mondták a közlöink. Nem is stilizáltunk bele, és nem alakítottuk. Az én legfőbb elvem ma is: hagyni beszélni az adatközlőt, és pontosan azt adni vissza, amit ő előad. Vannak néprajzosok, akik ezt nem helyeslik, pedig ez az egyetlen hiteles gyűjtés.

1965-ben az országos néprajzi pályázaton 400 munka közül országos első díjat kaptam „202 taktaszadai monda” című 370 gépelt oldalas munkámért. Írt róla a vidéki és az országos sajtó. A rádió és a tévé is megemlékezett róla. Az 1966. évi országos pályázaton második díjat kapott a „101 taktaszadai monda” című 200 gépelt oldalas munkám. És 1967-ben megnyertem az országos nagydíjat és az önkéntes gyűjtők legnagyobb kitüntetését, a Sebestyén-érmet. A díjat és az érmet ünnepi közgyűlésen adta át a szentendrei országos néprajzi konferencián Ortutay Gyula – Bárcai Géza is ott volt – a „303 taktaszadai monda” című 530 gépelt oldalnyi munkámért. És azt az ünnepélyes ígéretet is megkaptam, hogy a munka meg fog jelenni nyomtatásban. A taktaszadai néprajzi gyűjtés életem egyik legszebb szakasza volt, és marad máig. Hogy mit jelentett nekem ez a mondagyűjtés, így mondtam el a később valóban megjelent könyvemben:

Afelől előre bizonyos voltam, hogy a gyűjtés folyamán számos mondát lelek majd, és mégis szinte meghökkentő élmény volt a számomra a mondáknak az a bősége, sűrűsége, sokasága, amely a gyűjtőmunka folyamán feltört és előbuzogott. A gyűjtés során azt tapasztaltam, hogy a szegények – az egykori szegények – általában jobb hagyományörzőknek bizonyultak. Ennek meg is van a magyarázata. Egyik volt nagygazda adatközlőm mondta el, hogy nekik a múltban nem volt idejük másra, csak a munkára, csak a vagyongyűjtésre. Mindig azon járt a kezük, és mindig azon járt az eszük is. De a szegények (!) hajszolt sorsukból – ha máskor nem, hát téli időben – odamenekültek a mese- és mondavilágba, mert ez

⁵ Dessewffy Gyula (1909–2000) kisközpárti politikus, a Kis Újság főszerkesztője, 1946-ban elmenekült az országból, éveken át a Szabad Európa Rádió magyar osztályának vezetője volt.

⁶ Áprily Lajos: Vallomás. Áprily Lajos összes versei és drámái. Bp., 1990. 108. old.

⁷ Futó Dezső (1916–1994) Szabó Lajos sógora, kisközpárti politikus 1945 és 1948 között nemzetgyűlési képviselő, 1952-től 1956-ig koholt politikai vádak miatt börtönbüntetést szenvedett.

jelentett számukra kikapcsolódást igazított jelenükből. Nekik nem volt újságuk. Nem tartottak könyvtárt. Nekik csak a mese- és a mondavilág, ez a nagy íratlan irodalom, az ő szájuk ize és szívük szerinti hagyomány és hiedelem – ez volt a kedves oázis sivár jelenükben. Mondaközlőim legnagyobb része az egykori ninestelenek közül való. Dehogyan voltak ők ninestelenek, hiszen értékes szellemi kincsek tulajdonosai, őrzői és továbbadói voltak.

A mondák áradó bősége mellett még más ámulni való is volt számomra: a mondák szociális igazsága. A történelme folyamán olyan sokáig elnyomott nép nem tudott a szociális igazság nélkül megélni, s mivel a reális életben nem kapta meg, áthelyezte azt a mondák világába. A monda szociális igazságot szolgáltatott a kizsákmányoltaknak. A parasztnyúzó, cselédhajszó, alkalmazottainak még a hitvesét is megrontó úr megbűnhődik a monda szerint, ha máshol nem, hát a pokolban. A hamis bíró felett kimondja a monda a szociális alapigazságot: „Amint az úr fizet, neki is úgy fizettetik!” A teljes kiszolgáltatottság ellen – nem volt még akkor szakszervezet – megvédett a varázsosztor. A munkaterhet cipelőknek segítségükre sietnek természetfeletti erőkkel bíró szolgálzellemekek. És az inzsellekek bűnhődése. Ott pislogott lámpácskájuk a mondák éjszakájában, hirdetve, hogy átkozott és megbűnhődik, aki a népet megkárosítja, megcsalja. Mikor magyar földön nemigen lehetett szociális igazságról beszélni, a mondaalakok jelenvalósága, mint élő tilalomfa mutatta, hogy a nép nem mondott le róla, igényli a szociális igazságot. Nemcsak bőséges, nemcsak nagy gazdagságú anyag mutatkozott a gyűjtés során, hanem voltak elszomorító tapasztalatok is. Különösképpen szomorú az, hogy milyen kevés a történelmi mondák aszú-ágacsakája a magyar mondafán. Történelmi tudatnak alig van leheletnyi nyoma: „Nem hallottátok Dózsa György hírét?”⁸ Nem hallották. Legalábbis a monda nem tud róla. És még mennyi másról sem!

A gyűjtés során ámulva ismerkedtem meg hiveim rejtett titkaival. Azt hittem eddig, hogy ismerem őket, hiszen mikor a gyűjtéshez hozzakezdttem, már közel egy évtizede köztük éltem, naponta beszéltem közlők a legtöbbszörrel, megfordultam házaiknál, velük voltam örömeikben, bánataikban, mindennapi életükbe belenéztem már. Most megláttam rejtett énjüket, azt az Atlantiszt, mely a népi mélyben él tovább, az odamenekült titkot, tudományt, amelyet nem tudott kimosni belőlük a keresztyén, a modern, a mai civilizáció. „Öspogány” odamenekült a mélybe, s ott, lappangva tovább él ma is. Adatközlőim közül mindössze csak nyolcan voltak más vallásúak, a többiek mind reformátusok, de a monda ösvallásában elmosódott köztük minden keresztyéni különbözőség. Egy „hitet” vallottak, az ősi hitet vallották egyöntetű meggyőződéssel. Mert meggyőződtek voltak mind a monda sámánizmusának egységes hívői.

Hiedelemanyaguk átadásában nem volt köztünk gát. Megértették, hogy én megörökíteni akarom az ő tudományukat, nem kinevetni, nem kárhoztatni, hogy én komolyan veszem, amit előadnak. És készséggel elő is adták. Nem vonakodtak, sőt, egyikük-másikuk kifejezte, hogy örül is a megörökítésnek, az átadásnak, mert a mai fiatalok legnagyobb része nem hallgatja meg, nem ügyel a régi vélekedésre, 'hülye tudatlanságnak' tartja az ősi tudományt. Valóban az is a modern tudomány fényénél, kétségteletlenül, de én nem kritizálni, nem lerombolni, nem kinevetni, nem lenézni akartam ezeket a hiedelmeket, hanem megörökíteni, és ezt ők meg is értették, és elmondtak nekem sok-sok olyan titkos, olyan tudományos közlést, amit idegen gyűjtőnek soha el nem mondtak volna. Adatközlőim közül számosan országos nyilvánosságot kaptak azóta, rádióban, televízióban is megemlékeztek róluk, sőt, külön TV-film is készült az egyik legfőbb közlőmről és családjáról. Eljöttek megnézni őket messze földről, Szibériából is, Amerikából is, nem beszélve számos országos hírű, nagy néprajzosunkról, akik itt a helyszínen akartak találkozni velük. Sokan voltak. [...]

Adatközlőim nagy része elment azóta már a minden élők útján. De nem temetődött el velük remek „tudományuk”. Ezek nagy része megmentődött, és benne van a „Taktaszadai mondák” című könyvemben, meg egyéb, itt gyűjtött adataimban, a taktaszadai halászatról, a taktaszadai szólásmondásokról, Krisztus-legendákról stb. stb.

⁸ *Petőfi Sándor: A nép nevében. Petőfi Sándor összes költeményei. Bp., 1966. II. 33.*

Honismeret – diákszemmel

Többször biztattak már a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület tagjai, hogy írjam meg, hogyan csempészem be a honismeretet a diákjaim életébe. Ezúttal azonban nem közvetlenül szólok a magam munkájáról, hanem a Szeged-Móravárosi Szakközép- és Szakiskola honismerő diákjainak a 2007-08-as tanévben szerzett élményeit mutatom be a diákok szemüvegén (fogalmazásain) keresztül. Külön érdekem ezeknek a gyerekeknek, hogy műszaki szakközépiszkolás létükre fogékonyak erre a témára. Igyekeztem ebben a tanévben is Szeged és Csongrád megye helytörténeti és irodalmi emlékeit az órákon bemutatni, sétákra vinni a diákokat, ahol az emlegetett helyszíneket megtekinthették, ám emellett a tanév aktuális rendezvényeihez, előadásaihoz stb. is csatlakoztunk. Osztályfőnökként az osztályomnak tággabb hazánkat, Magyarországot is bemutattam. Budapesten, a Kiskunsági Nemzeti Parkban és Szeged egyes helyszínein jártunk.

Magyar-történelem szakos tanárként mindig fontosnak tartottam a szövegalkotás gyakoroltatását, s a diákjaimtól azt szoktam kérni, hogy élményeiket fogalmazásban foglalják össze. Így most, tanév végén egyszerű dologom van, a diákjaim beszámolóiból csokrot állítottam össze.

Rögtön a tanév elején, októberben a *Szegedi Levéltári Napokra* vittem a diákjaimat. Így írták meg élményeiket: „Blazovich László professzor megjelenése nagyon jó volt, tetszett benne, hogy mindent megfogalmazott a többi előadóval kapcsolatban. Szerintem a levéltárosokra azért van szükség, mert fontos, hogy történelmi leveleket, pecséteket, térképeket, írásokat ismertessenek meg az emberekkel. És ha valaki megtudni szeretne valamit a régebbi korokból, a levéltárosok biztosan segítenek.” (Veres Péter 9. o.)

2008 januárban egy *iskolatörténeti pályázatra* küldtünk be pályamunkákat: A régi, nagyszülők korabeli és a mai iskolai fegyelmézést kellett összehasonlítani. Egy munkából idézek: „Az iskolába mindenki a maga egyszerűségével és alázattal járt. Iskolatáska nem volt, csak palatábla, amire írtak és palavessző. Természetesen ebben az időben is voltak diákcsínytevések, mely megérintett minden tanulót, valamint tanítót, és az iskolaigazgatót, akik meghozták a megfelelő büntetést. Itt felsorolom az összes büntetésfórmát. A tanulót ráhasaltatták egy asztalra, kifeszítették a nadrágját, és nádpálcával jól elfenekelték. Három ujját össze kellett zárni, és léniával (vonalzóval) többször rácsaptak. Voltak fülcimpahúzások, pajeszhúzások, pofonok, orrcsavarások. Ennél többet nem alkalmaztak, mert nem voltak rosszak a diákok, hiszen dolgos, szorgalmas családból származtak, és mindenki ennek tudatában viselkedett.” (Horváth Andor 11. o.)

Január végén egy *Szeged történetét bemutató filmtrilógia* második részének bemutató előadására voltam hivatalos. A tízenegyedikessel mentünk el úgy, hogy ők a film első részét is látták már. Íme egy-két vélemény: „Az egy elfeledett vár című filmből megismert szegedi várat sajnos lerombolták. De én, ha lehetett volna, megjavítottam volna emlékné és a látogatóknak. Elég tanulságos film volt.” (Takács Zoltán 11. o.) „Ahogy az osztály a terembe ért, ahol a vetítés várt ránk, izgatott várakozás fogott el mindenkit. A filmnézés kezdete előtt a matiné szervezője szólt pár szót arról, hogy hogyan készült el a Palánk kapu előtt című film. Ezután Horváth Ferenc régész, aki a filmben is sokszor megszólalt, ismertette a film születésének körülményeit. A filmből számos érdekes dolgot tudhattunk meg Szegedről. Például hogy a palánk egy sánckerítés, ami a várost védte. S a palánkon belül elterülő városrészt nevezték Palánknak. Napjainkban is fennmaradt a kifejezés, cukrászda és a városrészt is őrzi a nevét. Ezeket a helyeket a filmben is bemutatták. A már átalakult utcákról háromdimenziós makettek láthatunk a filmben. Számos képeslap is megmutatta, hogy milyen lehetett városunk... A filmet látva teljesen más érzésekkel léptem ki az utcára, máshogy néztem az épületekre, és olyan részleteket fedeztem fel, amit eddig sohasem.” (Cakó Balázs 11. o.)

József Attila emléket is ápolja városunk. A költő Makón járt középiskolába, Szegeden egyetemre. Igaz, József Attilának nem ebből az alkotói korszakából, hanem utolsó éveiből hallhattunk irodalmi összeállítást. A Szegedi Nemzeti Színház művészei József Attila utolsó éveinek naplójából és Kozmutza Flóra naplójából olvastak fel részleteket, és a költő verseit idézték fel. Két fogalmazásrészlet a sokból: „Hetedik óra után kezdődött az előadás. Mire megérkeztünk a teremhez, már be volt rendezve, a színpad a terem végében volt. A terem el volt sötétítve, a színpadon az egyik íróasztalnál egy hölgy, egy másiknál egy úr ült, kettőjük között a földön a harmadik színész. Az egyik színész József Attila naplóját, a másik Flóraét olvasta fel. A harmadik színész a költő verseit szavalta. A naplórészletekben számomra a legfurcsább az volt, hogy a költőek magázták egymást, pedig már házasságot tervez-

tek.” (Tóth Ádám 11. o.) “Jó volt, hogy a színészek így beleléptek magukat a szerepeikbe, például aki Flórát játszotta, sírva fakadt. A főlevenítt egy év csak töredéke volt az író életének, a színészek mégis remekül, részletesen el tudták mondani a naplókából. Bár néha elszomorodtam azon, hogy nem tudtak “összejönni”, néha viszont mosolyogtam, hogy ilyen helyzetekben tudták a dolgok jó oldalát is nézni.” (Kiss Anett 9. o.)

A *Honismeret* napjáról pár diákkal emlékeztünk meg Makón, ahova a makói József Attila Gimnázium honismereti körének meghívására érkeztünk. Irodalmi sétánk után a kör honismereti műsorát hallgattuk meg. „2008. március 28-án a makói Espersit-házba látogattunk... A háznak rengeteg vendége volt. Köztük Móra Ferenc, József Attila, Juhász Gyula. Juhász így írt a házról: ‘A Múzsza áldja ezt a szép lakot. / Hol napjaim derűs örömbé folynak.’ Miután József Attilát ‘kirúgták’ az internátusból, mert öngyilkossági kísérletet hajtott végre, bevett 60 darab aszpirint, rengeteg időt töltött az Espersit-házban. Az öngyilkosságot valószínűleg Gebe Márta, első szerelme iránti viszonzatlan rajongása miatt tette. Espersit így mutatta be lányának József Attilát: »Bemutatom a kislányom. Neked pedig a jövőendő Petőfi Sándorát.« Espersit a fiatal költő legelső kötetének, a Szépség koldusának megjelenését is támogatta. Elolvasta verseit, tanácsokat adott. Még vevőket is toborzott a kötetre, a pénzből még József Attilának is maradt. Tetszett a ház, a kiállított tárgyak, a dolgozószoba. Még egy végzős tabló is ki volt állítva, amiről sajnos József Attila lemaradt, mert akkor Pesten volt már.” (Erdős Lóránd 11. o.)

Bár a Szeged környéki tanyavilág a török idők után alakult ki, a Tápai rét tanyái csak az 1879-es árvíz után népesültek be. Természetesen a tanyai gyerekeknek iskolára is szükségük volt, így 1907-ben megkezdték a tanítást a *Pajori iskolában*. Az iskola történetét egy jubileumi könyv mutatja be. A könyvbemutatóra, ami 2007. október 12-én volt, mi is hivatalosak voltunk. Így zajlott: „Egyik délután az osztály egy részével könyvbemutatóra látogattunk el. Ez a könyv a Pajori iskola és az ott tanító házaspár emlékére készült. Az iskolában tanító házaspár a szerző szülei voltak. A bemutatás első részében diavetítéssel mutatták be az iskola helyén épült emlékművet, és az iskolában tanult embereket. A szerző a diavetítés közben elmesélte néhány fénykép történetét, arról mesélt, hogyan készült el a könyv, és ki segítette a munkáját. A könyvbemutató résztvevő emberek nagy része is a pajori iskolába járt. Így ők is tudtak mesélni az iskolában és azon kívül folyó eseményekről. Minket, diákokat is szeretettel fogadtak itt. Nagyon érdekesek voltak a hallottak, mint például, hogy a négy osztály egy tanteremben tartotta az órát. Nagyon tetszett a könyvbemutató családias és közvetlen hangulata.” (Cakó Balázs 11. o.) „Pajor. Kinek mit mond ez a név? Van, akinek semmit, és van, akinek a gyerekkorát, az egész életét. Ez a hely a Tisza mellett található Szegednél. Itt Pajoron volt egy iskola, ahova a környékbéli gyerekek jártak, ahol különleges kötetek voltak a gyerekek és a tanárok között, egy nagy családot alkottak. 2007 őszén egy hajdani tanár lánya megírt egy emlékkönyvet a régi iskoláról, melyet a szerző egy tápói könyvbemutatót tart a nyilvánosság elé. Amely inkább hasonlított egy beszélgetős teadélutánra, mert az itt megjelentek többsége a pajori iskolába járt régen. Így a könyvbemutató alkalmából emlékeztek vissza a régi dolgokra.” (Vigh Nándor 11. o.)

A könyvbemutató után a Pajoriak Baráti Köre előadássorozatot szervezett. Mi az utolsó jutottunk el április 4-én. Az előadó, Horváth Dezső *A tanyák és a tanyai iskolák sorsa* címmel tartott előadást. Íme az élmények: „2008. április 4-én a magyartanármmóvel és pár osztálytársammal mentünk el a tápói Heller Ödön művelődési házba. A tanyai iskolákkal foglalkozó ötrészes sorozat utolsó, befejező részén vehettünk részt. Tavaly már voltunk ennek az előadássorozatnak egy korábbi részén, ahol egy könyvet mutattak be. A mostani 45 percesnek ígért előadást Horváth Dezső tartotta. (Csaknem 1,5 óra volt!!) Sok éven át foglalkozott a tanyákkal és a tanyai iskolákkal. Összesen eddig 18 könyve jelent meg, az előadásra kettőt hozott el. A Tizedik ember címűt és annak a folytatását. Mindkét könyv a Magyarország felfedezése című sorozatban jelent meg. Horváth Dezső elmesélte, hogyan tartottak össze ezen iskolákba járó gyerekek, hogy volt képes 120 gyerek 1 teremben 1 tanár felügyelete alatt tanulni. Ezt én nagyon érdekesnek találtam. Elmondta, hogy még ő is osztatlan iskolában tanult. A jelenlévők közül sokan volt hasonló élményük, többen a pajori iskolában tanultak, ahol szintén így folyt a tanítás. Az előadáson ott volt a pajori iskola tanítónője is, ő is és a többi régi diák is hozzászólt egy-két gondolattal az előadáshoz. Elmesélték történeteiket, emlékeiket. Az előadó elmondta, hogy sajnos ezeket a tanyai iskolákat idejémműltnek vélték, és sorban elkezdtek bezárni őket. A diákokat a falvakban alapított iskolákba küldték. Régen a nagyszüleim is osztatlan iskolába jártak a falukban, bár ők nem tanyán laktak. Viszont nekik is elég sokat kellett gyalogolniuk, mert a faluban csak négy osztály volt, a nagyobbaknak már más faluba kellett menniük, ahol volt ötödik osztály. Az előadás után volt egy kis megemlékezés azokról az emberekről, akik már meghaltak. Felálltunk és pár percen megemlékeztünk róluk. Ezután indultunk haza, a vendéglátóink nagyon kedvesek voltak. Nem engedtek el minket úgy, hogy nem kős-

tooltuk meg a süteményeket is. Nagyon érdekes, jó hangulatú előadáson vehettünk részt. És a sütemények is nagyon finomak voltak.” (Erdélyi János 11. o.)

Az osztályomnak tágabb hazánkat, Magyarországot is szerettem volna bemutatni. Először, április 10-én *Budapestre utaztunk*. „A Nyugati pályaudvarról villamossal mentünk az Andrássy út 60. alatt található Terror Házához, amely a nyilas és a kommunista elnyomást mutatja be... Innen az Elektrotechnikai Múzeumba mentünk. A tanár úr nagyon érdekesen röviden levezette nekünk az elektrotechnika történetét. Elkezdve az egyenáram felfedezésétől, annak felhasználásától, a váltóáramon keresztül elvezetett bennünket röviden a mai modern elektrotechnikába. Mindeközben hangsúlyozta a magyar feltalálók, többek között Jedlik Ányos, Déry-Bláthy-Zipernowsky-hármas érdemeit.” (Albert Dániel 9. o.)

Április 22-én, a Föld Napján a *Kiskunsági Nemzeti Parkba* látogattunk, a Fehér-tó mellé. Az osztályom élményei: „Olyan volt, mintha a tanyánkban lettem volna, az is ilyen hely.” (Ördög Szabolcs 9. o.) „Láttunk dankasirályt, a kilátóból be lehetett látni az egész Fehér-tavat, ami gyönyörű. Nagyon érdekes volt, amikor a kisvasút hátrafelé ment, és vitte a gabonát a tározóba. A legrosszabb élmény az ingatag lelátó volt. A világ legjobb túravezetőjét kaptuk, és ha csöndesebbek lettünk volna, akkor még beljebb mentünk volna.” (Jánk Márk 9. o.)

Legszűkebb hazánkat, *Szegedet* június 3-án tudtam bemutatni az osztályomnak. Nemcsak megyénk falvaiból származó diákjaimat, hanem a szegedieket is magával ragadta városunk. Ezen a napon két úticélunk volt. A Fekete Házba (múzeum) mentünk először, mert a Szeged-Mórávárosi Szakközép- és Szakiskola történelem munkaközössége vetélkedőt szervezett a diákoknak 1848–49. évfordulójára, aminek helytörténeti jellegű kérdései is voltak. Ezeket helyesen csak akkor válaszolhatták meg diákjaim, ha megnézték a Fekete Ház kiállítását a régi idők harci eszközeiről. Ezután a szegedi vár ásatásaihoz mentünk. Célunk az is volt, hogy megnézzük a régészek munkáját, amiről most, 9. osztályban történelemórákon tanultunk. „Bár a Ház neve Fekete, már kifakult a színe. Megnéztük a régi német és magyar fegyvereket, ruhákat. Onnan a várhoz mentünk. A vár melletti régi templommaradványokban családi sírokat tártak fel. A csontvázak fogai épek voltak. Ezekből a csontokból kiderült, hogy a szifilisz nevű vérbaj, ami a csontokat szivacsossá teszi, Szegeden a középkorban megtalálható volt. Eddig úgy tudták, hogy ezt Amerikából hurcolták be a felfedezők.” (Kusztor Balázs 9. o.)

Szűkebb otthonunknak, az iskolánknak legnagyobb eseménye volt, hogy iskolánk falán *emléktáblát avattunk* 2008. április 28-án. Iskolánk főépülete ugyanis 1897-ben az Osztrák–Magyar Monarchia közös hadserege kórházának épült, majd a két világháború között ez lett az egyetem ideggyógyászati klinikája. Híres betege volt Juhász Gyula, aki ebben az épületben halt meg 1937 áprilisában. Az emléktábla avatása a diákok szemüvegén keresztül: „Április 28-án, hétfőn került sor iskolánkban Juhász Gyula emléktáblájának avatására. Az ünnepséget délután 3 órakor Feketű Béla igazgató úr nyitotta meg. Ezt követően Kovács Miklós irodalmár mondta el beszédét. Többek között azt is elmondta, hogy Juhász Gyula mennyire szerette Szegedet, és hogy ez a város nyújtott neki otthont. A hosszú és tartalmas beszéd után iskolánk két tanulója Juhász Gyula verset mondott el. Egyikük az *Önéletrajz* című adta elő, amelyet a költő már a pszichiátrián írt. Az ünnepség végén Feketű Béla igazgató úr elmondta, hogy iskolánk a költő emlékére később Juhász Gyula tantermet szeretne avatni. Zárásként következett az emléktábla megkoszorúzása. Az ünnepséget megtisztelte jelenlétével Péter László irodalmár, és Bogdán Lajos, a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület titkára. A műsort követően, már nem Juhász Gyula kapcsán, az érdeklődőket és a német vendégdiaákokat mezőségi táncház várta a Tápai-épületben.” (Pesti Tamás 11. o.)

Úgy gondolom, ebben a tanévben is hasznosan teltek a napjaink, örülök, hogy ehhez a sok csodához közelebb vihettem tanítványaimat.

Gergelyné Bodó Mária

PÁLYÁZAT A MAGYAR KULTÚRA NAPJÁRA

Húsz esztendeje, hogy január huszonkettedike a magyar kultúra napja. 186 éve, 1823-ban ezen a napon fejezte be Kölcsey Ferenc nemzeti imánk, a *Himnusz* írását.

Ennek a napnak tiszteletére
a 20 éves Palóc Társaság 2009-ben, immár 13. alkalommal pályázatot hirdet
a szülőföldre való hűség megőrkítésére,
a magyarságtudat elmélyítésére,
a magyar fiatalok anyanyelvi képességeinek fejlesztésére
és tehetségének kibontakoztatására.

Kérjük a Felvidéken, Magyarországon és az egész Kárpát-medencében élő magyar fiatalokat, általános és középiskolás diákokat, hogy dolgozataikkal vegyenek részt a pályázaton, gondolataik megfogalmazásával és leírásával járuljanak hozzá nemzeti összetartozásunk eszméjének terjesztéséhez és megszilárdításához.

2009-ben az alábbi témák közül válogathatnak a pályázók:

1. Vár állott, most kőhalom" – Pusztuló emlékeink
2. Régen volt, igaz volt – Visszaemlékezések
3. A bölcsőtől a koporsóig – Életút
4. Kőbe vésték, fába rótták – A magyar írás történetéből
5. Mit tudok a Magyar Szent Koronáról?
6. „Magyar nyelv: létem, jövőm, reményem” – Az anyanyelv védelmében
7. Amiről egymást közt beszélünk...
8. Mi lesz velünk, magyarokkal? – Jövőkép

A pályázattal kapcsolatos tudnivalók:

- a pályázaton az általános iskolák felső tagozatosai és középiskolás diákok vehetnek részt akár több dolgozattal is;
- a dolgozatok terjedelme alapiskolásoknál legkevesebb egy, középiskolásoknál legkevesebb három, kettes sortávolsággal írott A/4-es oldal;
- a szépen kivitelezett pályamunkák előnyben részesülnek;
- a dolgozatokon fel kell tüntetni a pályázó **tanuló nevét, életkorát, lakcímét, villámlevél- vagy postai levélcímét, iskolájának nevét, a település nevét, valamint a diákok felkészítő tanár nevét.**

A dolgozatokat két módon:

villámlevél formában a z.urban@paloctarsasag.real-net.sk címre
és **hagyományos postai úton, 1 példányban** kell a
Palóc Társaság 991 11 Balog nad Ipl'om – Ipolybalog, Kőr u. 194/39
címre küldeni;

A beérkezés határideje: **2008. december 31.**

Eredményhirdetés 2009. január 18-án, vasárnap
a Magyar Kultúra Alapítvány budapesti székházában
ünnepélyes keretek között lesz.

A nyertesekre értékes díjak várnak, amelyekről a meghirdető és támogatói gondoskodnak.
Jutalomban részesülnek a nyerteseket felkészítő tanárok is.

A legjobb pályamunkákat most is megjelentetjük.

Jó felkészülést kíván a Palóc Társaság!